

Po stopách svätého Bruna: stretnutie v samote s Božou nehou

Počas troch dní, ktoré som v kartúze strávil ako hosť, som pozoroval komunitu a stal sa na chvíľu jej súčasťou pri liturgii. Bol som s nimi v kostole pri matutine, konventnej omši a vešperách. Pridal som sa k nim, nakoľko som dokázal, pri speve chvál. Jedol som ako oni sám na izbe „vnútornej útulne“, ktorú mi prideliili. Stravu som si bral z „obedára“, ktorý brat konvers – čiže mních, ktorý nie je kňazom – postavil v určenom čase pred dvere. Vytušil som, že aj toto stravovanie sa chudobnými, no chutnými pokrmami, sprevádzané prostými gestami a sústredenosťou, tvorí súčasť toho, ako mnísi chvália Pána.

„Obedár“ je drevená skrinka, ktorá má na prednej strane dvierka. Tie sa dajú vysunúť smerom nahor. Mních si z nich vyberie stravu, ktorú dostal v ešusoch uložených a zarovnaných na sebe. Sú navrhnuté tak, aby vo varených pokrmoch udržiavali správnu teplotu. Ako hosťovi mi prinášali aj fľašu dobrého vína, no aj moje stravovanie muselo prebiehať v samote, rovnako ako stravovanie mníchov, ktorí deň čo deň jedia sami, každý vo svojej cele. Rovnako ako oni som si aj ja umýval riad v lavóre.

Rovnako ako oni som šiel spať o deviatej večer a budík som si nastavil na poľnoc, aby som mohol byť načas spolu

s komunitou v kostole na matutíne. Navštívil som malý cintorín s tridsiatimi tromi hrobmi bez mena. Pozoroval som ich sústredené tváre v kapucniach a zhováral som sa s nimi počas chvíľ rekreácie, keď so zloženými kapučňami oslavovali narodeniny jedného starého spolubrata.

To, že som jedával a spával ako oni, že som ich pozoroval a počúval, ako spievajú a ako sa rozprávajú, mi pomáhalo pochopiť ich. Predovšetkým som sa však usiloval klásť im otázky: v mysli som všetky svoje otázky kládol každému, koho som stretol, v skutočnosti som sa však celé hodiny vypytoval priora, ktorý odpovedal v mene všetkých.

Prvý zo štyroch rozhovorov, z ktorých pozostáva táto kniha, sa obracia do diaľky. Jeho zámerom je objasniť vzťah medzi mníchmi dneška a mníchmi minulosti, takže v istom zmysle siaha až k zakladateľovi kartuziánov, svätému Brunovi. Svätý Bruno – ktorému sa tiež hovorí Brunone – prišiel do Kalábrie z Grande Chartreuse, materského kláštora všetkých kartuziánov, ktorý sa nachádza vo francúzskych Alpách na sever od mesta Grenoble. Aj páter Jacques prišiel do Kalábrie z Grande Chartreuse, kde absolvoval vstupnú kartuziánsku formáciu. Zdalo sa nám prihodné vidieť v tejto podobnej životopisej i geografickej ceste akýsi skrytý význam.

Po tomto rozprávačskom úvode sa náš rozhovor bude venovať závažným otázkam: Čo znamená byť mníchom v súčasnosti? Čo znamená pustiť sa do snahy o „zjednotenie vlastného vnútra“ tým, že človek odíde z rýchleho, rozptýleného a rozptyľujúceho sveta, ktorý zo všetkých strán obklopuje kartúzy a ktorý už preniká aj za ich múry prostredníctvom médií digitálnej éry. Zo stránok venovaných zjednodušeniu života a sústredeniu sa v Kristovi, ktoré sú ťažiskom tejto kapitoly, pochádza aj pôvodný názov celej knihy: *Sám pred tvárou Jedného (Solo dinanzi all'Unico)*. V týchto slovách sa skrýva presný filologický odkaz na skúsenosť zakladateľa, svätého Bruna, o ktorom sa hovorilo, že hľadal Jedného a bol „uchvátený Jedným“. Číže Bohom.

V tejto prvej kapitole diskutujeme aj o zážitku ticha, púšte a noci, ktorý je charakteristický pre mníšsky život, a prichádzame na to, že na rozdiel od diecézneho kňaza, ktorý je poverený dennou službou, čiže službou aktívnou a odohrávajúcou sa vo vzťahoch, služba mnicha je nočnou službou, „službou ťarchavosti“ v očakávaní úsvitu a zajtrajška. Zamysleli sme sa aj nad tým, čím do života kartuziánov prispelo koncilové *aggiornamento* a ako ho oni sami prijali, keďže pre nich je príznačná „pomalosť“. Prior Kartúzy Serra San Bruno ma však presvedčivými slovami ubezpečuje, že tomuto *aggiornamentu* nekládli zbytočný odpor, ktorý by vychádzal iba z predsudkov.

Dotýkame sa aj témy, ako sa v uzavretom priestore kartúz objavujú počítače a internet. Tie mníchov – podobne ako všetkých ľudí vo svete – oslobodzujú od dávnych námah, no zároveň so sebou nesú riziko, že mnohých uvrhnú do nových foriem otroctva. Môže byť pre nás celkom užitočné dozvedieť sa, aký druh opatrnosti praktizujú mnísi na to, aby toto riziko obmedzili.

Azda najvýznamnejšou pasážou v odpovediach otca priora je tá, v ktorej sa mi zveril, že evanjelium je podľa neho možné zhrnúť do slov „milosrdenstvo, súciti, neha“ a že toto nevyhlasuje preto, že sa to od niekoho naučil, ale preto, že to sám zažil. Táto skúsenosť sa začala v rokoch jeho mladosti, keď s nadšením hľadal Absolútno, a dozrela počas desaťročí jeho mníšskeho života, keď postupne objavil Božiu „nehu“, ktorej symbolom je neha prejavovaná v bratskom živote.

Páter Jacques, na počiatku vášho príbehu stojí postava svätého Bruna z Kolína nad Rýnom (cca 1030 - 1101), zakladateľa kartuziánov. Ten však väčšinu svojho života nestrávil zatvorený v kláštore, ale putoval po Európe...

Naozaj je to tak, že v našom otcovi Brunovi sa spája skúsenosť putovania so skúsenosťou stability. Sám sa chcel zastaviť v samote, no Pán ho donútil ustavične sa sťahovať.

Svoju púť začína v Kolíne nad Rýnom, keď odtiaľ odchádza študovať do Remeša. Tam však do jeho života zasiahol Boh a Bruno s dvoma svojimi priateľmi opúšťa Remeš a hľadá nejaké osamelé miesto. Keď si jeho spoločníci zvolia spoločenskejší druh života, Bruno sa opäť vo viere vydáva na cestu a prichádza do Grenoblu, kde stretá biskupa Huga a dáva sa s ním do reči. Pri svojej púti má Bruno sluch otvorený pre Boha, aby mohol prijať za svoje to, čo mu on ukáže. V rozhodujúcom okamihu sa však Boh Brunovi neprihovára priamo, ale prostredníctvom Cirkvi. Bruno nasleduje Huga po krkolomných chodníčkoch masivu Chartreuse, pretože sa chce zveriť Cirkvi a nechce sa nechať viesť intuíciami, ktoré by mohli byť svojvoľné. Na jeho miesto ho privedie Cirkev a Cirkev ho utvrdí v jeho úmysloch.

Bruno „kráča“ podľa Božej vôle, ale aj z rozhodnutia jedného pápeža...

Pápež Urban II., ktorý študoval u Bruna v Remeši, povolal svojho niekdajšieho učiteľa do Ríma, aby sa stal jeho poradcom. Bruno, pravdepodobne s bolesťou v srdci, poslúchne a opustí svoju pustovňu i bratov. Bez váhania sa vydáva na cestu do Ríma. Boh je pre Bruna v istom zmysle znepokojujúci. Aby vyhovel želaniu pápeža, musí obetovať všetko, čo doteraz vybuodoval. Podobá sa to príbehu Abraháma, od ktorého Boh žiada, aby obetoval Izáka. Možno aj vďaka tomuto prelínaniu púte a samoty, túžby po Bohu a poslušnosti Cirkvi zostáva pre nás Brunova osobnosť nedosiahnuteľná a zároveň nás nadchýna.

Mohli by sme povedať, že v každej etape jeho života sa stane niečo, čo ho prinútilo začať odznova...

Áno. Boh od neho sústavne žiada, aby išiel inde, aby šiel ďalej, a prevracia naruby to, čo Bruno do tej chvíle zrealizoval. A tak sa necháva priviesť pápežom na juh Talianska. Vtedy sa v jeho srdci opäť ozýva povolanie k samote a zdôverí sa

s tým Urbanovi. Pápež však chce radšej využiť Brunove kvality a zaumienil si posadiť ho na arcibiskupský stolec v Reggio Calabria. Keď sa Bruno tejto pocty a zároveň bremena vzdáva, Urban sa nakoniec podvolí hlbokej túžbe nášho otca. A tak sa Bruno vracia k životu v samote, no z vôle pápeža sa nesmie vrátiť do svojej Chartreuse vo francúzskych Alpách. Uľahuje sa na inú „púšť“, a to tu v Kalábrii. Nejde iba o dramatickú geografickú zmenu. Keďže si zvolil také vzdialené miesto, musí sa definitívne vzdať nádeje, že ešte niekedy uvidí svojich bratov. Brunova cesta je preto vo svojej podstate podobnosťou putovania duše, ktorá sa neustále usiluje hľadať Boha a jeho vôľu.

Aj vy, páter Jacques, ste sa sťahovali z Chartreuse do Kalábie...
Áno, aj ja som absolvoval tú istú cestu z francúzskych Álp do hôr Kalábie, no neprešiel som cez Rím. Mal by som to hovoriť so skromnosťou, ktorej asi nie som schopný, ale to isté sa naozaj stalo aj mne. Na druhej strane si z tejto cesty beriem ponaučenie, ktoré aplikujem sám na seba: Bruno nezostal v Grande Chartreuse a nezostal ani v Ríme, ale plnosť svojej skúsenosti dosiahol tu – uprostred kalábrijských hôr.

Vedeli by ste porovnať svoju skúsenosť v Chartreuse a tu v Kalábrii?

Spočiatku ma priťahovalo Absolútne. Bol to skok do priepasti Boha a jeho neuchopiteľného tajomstva. Tu v Kalábrii sa mi zdá, že som začal vnímať, aké je dôležité stretnúť sa s Božou nehou, ktorá tvorí horizontálny rozmer lásky. Nerád by som použil priodvážne slová, no dnes sa môj život odvíja v znamení skúsenosti s Božou dobrotou. A zároveň sa usilujem tento Boží dar vyjadriť a komunikovať druhým. Tým darom je neha. Tuším, že to, čo som mohol zakúsiť, je len malá účasť na tom, čo sa stalo Brunovi, keď tu žil. Stačí si prečítať tých zopár zachovaných strán, čo napísal v tejto kalábrijskej pustovni. Prirovnal ju k šťastnému prístavu, v kto-

rom zakotvil a v ktorom ho oblažovala prítomnosť bratov, čotu s ním žili.

Pociťovali ste toto puto, ktoré vás spája so svätým Brunom, od začiatku svojho mníšskeho života, alebo ste ho objavili až neskôr?

Neobjavil som ho hneď v prvom momente. Spočiatku ma priťahovala postava mnícha ako takého, mnícha, ktorý svoj život vo dne i v noci zasväcuje Pánovej chvále a nadviazaniu existenciálneho vzťahu s Bohom. K takejto postave som sa najprv upriamoval bez toho, aby som rozlišoval medzi rôznymi mníšskymi rádmi. Keď som sa potom zamyslel nad svojou povahou a osobnými sklonmi, uvedomil som si, že mojou cestou je pustovnícky spôsob života, a vtedy som sa stretol s Brunom a jeho spiritualitou. V konečnom dôsledku jeho osobnosť nie je ľahké spoznať, a to nielen preto, že nám nezačechal veľa spisov, ale najmä z dôvodu zložitosti jeho ľudského a duchovného príbehu. Už v remešskom období bol veľmi vplyvnou postavou, a napriek tomu sa rozhodol všetko opustiť a vyhľadať samotu pustovne. A v treťom kroku, ako sme povedali, ho poslušnosť vrátila do konkrétnej služby Cirkvi. Toto pobiehanie sem a tam nebolo vtedy ľahké preňho, a ani dnes nie je ľahké pre človeka, ktorý ho túži nasledovať.

Je pre vás Brunova náuka niečím stále živým, alebo iba vzdialenou spomienkou, symbolickým odkazom? Od jeho doby nás delí takmer celé tisícročie...

Usilujeme sa nasledovať Brunove stopy, jeho ochotu zriekať sa, všetko opustiť a začať odznova. Snažíme sa mať stále pred očami, s akým nasadením chcel plniť Božiu vôľu vyjadrenú hlasom Cirkvi. Pociťujeme jeho vzdialenosť, ale aj jeho prekvapujúcu blízkosť: pre nás – tak isto ako preňho – je posledným zmyslom života a jediným dobrom Boh, od ktorého dostávame pravé svetlo. Podobne ako Bruno, aj kartuziáni sa nachádzajú mimo sveta, a zároveň sú so svetom veľmi úzko

spojení. Nemajú nič, čo by mohli sami od seba povedať svetu, nie sú životnými vzormi pre druhých, ale sú znamením.

Sú znamením aj napriek tomu, že zostávajú skrytí?

Znamenie nemusí byť nevyhnutne okato viditeľné. Môže byť aj nenápadné, môže v plnej miere rešpektovať svedomie a cit tých, ktorí si ho všímajú a ktorým sa nenatíska. Stáva sa tak pozvaním zastaviť sa a klásť si otázky. Kartuziáni v skrytom prístave kartúzy bdejú, modlia sa a zápasia v službe Cirkvi. Usilujú sa byť svedkami a prorokmi. Srdcom sú blízko ľuďom. Všetci ľudia sú im bratia a oni ich chcú pritiahnuť k tajomstvu Kristovej smrti a zmŕtvychvstania.

Čo znamená byť mníchom v treťom tisícročí? Nie je to bláznivý anachronizmus? Ako keby niekto chcel dnes žiť ako stylita, čiže bývať na stĺpe, uprostred nákupného centra...

Je v tom iste čosi bláznivého, bláznivého v zmysle „Božích bláznov“. Je v tom aj čosi anachronického, to znamená mimočasového, a to v tom zmysle, ktorý kresťanskí mnísi vždy hľadali. Oni totiž, aj v stredoveku, chceli žiť v „inom čase“ v porovnaní s časom kupcov, univerzít a hradov. Toto hľadanie alternatívneho času z nich, paradoxne, robí vítaných hostí a potenciálnych priateľov ktoréhokoľvek historického obdobia, a teda aj našich čias. Ak by sme parafrázovali slová svätého Pavla napísané v *Druhom liste Timotejovi*, sú v správnom čase, pretože sú mimo času. Tento náš prirodzený anachronizmus má cirkevnú a evanjeliovú motiváciu. Mnísi totiž sprítomňujú eschatologický rozmer Cirkvi: Sú Cirkvou, ktorá anticipuje definitívne Božie kráľovstvo, Cirkvou, ktorá vystupuje k Otcovi, Cirkvou obrátenou k inému svetu. K inému svetu, a teda aj k inému času.

Niečo ako „ranná stráž“, aby som použil oblúbený obraz Jána Pavla II.?

Radšej by som použil skromnejší obraz plavčíka. Mnícha možno prirovnať k plavčíkovi, ktorý sa – na lodiach, čo v päť-

nástom a šestnástom storočí brázdili moria, aby objavovali nové svety – vyšplhal na vrchol hlavného sťažňa a skúmal obzor v nádeji, že uvidí obrys neznámeho pobrežia. Plavčík nesmie mať morskú chorobu ani trpieť závratmi. Sám neriadi loď, jeho úlohou je len bdieť na vyhlíadke. Keď sa v diaľke objaví zem, výkrikom oznámi svoj objav všetkým členom posádky, ktorí ju zdola ešte nemôžu vidieť. Podobne ako plavčík, aj mních skúma znamenia nového sveta. Musí to byť bdely človek, ktorý celou svojou bytosťou očakáva budúcnosť, prahne po nej a rád by urýchlil jej príchod. V konečnom dôsledku ho možno nazvať mužom túžby.

Mnich by teda, v istom zmysle, mal stále hľadiť dopredu...

Vo svojom dramatickom oratóriu pod názvom *Knihy o Krištofovi Kolumbovi* (1930) kladie francúzsky básnik Paul Claudel do úst hlavného hrdinu tieto slová: „Nespočíva azda život plavčíka v tom, že večne odchádza, a nie v tom, že prichádza? Keby to záležalo na mne, chcel by som odísť tak ďaleko, že návrat by nebol možný.“ To by chcel povedať aj každý mních.

Nehrozí, že pri takomto hľadaní iného sveta a prebývaní v inom čase mnísi zmeškajú stretnutie s týmto svetom a v tomto čase?

Nie, pretože naša voľba zostať obrátení k inému svetu nevyplýva z nášho nezaujmu o tunajšiu realitu. Chceme len poukazovať na to, že tento svet je ťarchavý budúcim svetom, a až ten ho privedie k dokonalosti a završeniu, ktoré tento svet nedokáže dosiahnuť sám od seba. Mních je človek parúzie, človek očakávania Kristovho návratu, a preto sa usiluje žiť v očakávaní a bdelo, aby zachytil znaky tohto príchodu. Mních je človek, ktorý bdie na stráži uprostred noci tohto sveta a očakáva brieždenie, ktoré má prísť: „Zotrúvajú v bdelosti [mnísi] očakávajú príchod svojho Pána, aby mu otvorili, hneď ako zaklope.“ (Bruno v *Liste Rudolfovi Zelenému*) V tomto bdení pramení aj ich schopnosť vnímať smerovanie ľudstva, uprostred ktorého

sa nachádzajú, a špecifickým spôsobom byť jeho súčasťou. Na-
koľko je to možné, usilujeme sa spojiť pohľad upretý do budú-
cnosti s pohľadom zameraným na prítomnosť.

*Akú istotu dáva pohľad do budúcnosti? Nehrozí nebezpečenstvo,
že sa človek pri tom nechá viesť projekciami vlastnej mysle?*

Základom pohľadu upretého do budúcnosti musí byť – pre-
dovšetkým – silná skúsenosť s Bohom. Z nej potom vyplynie
životné rozhodnutie, ktoré v porovnaní s bežným ľudským
životom zostáva na okraji. Provokuje, je znamením a vyzýva
spraviť rozhodnutie. Všetkým pripomína, že niečo sa tu rodí.
Povzbudzuje vnímať nepreniknuteľné Božie cesty.

*Bdiete a čakáte v mene Cirkvi. No vie o tom Cirkev? Chce to?
Chápe váš pohľad upretý vpred?*

Iste ho chápe. Nie sme v tomto úsilí jediní, nie sme opustení.
Tu je smernica Druhého vatikánskeho koncilu zo 44. odseku
dogmatickej konštitúcie *Lumen gentium*: „Keďže tu Boží ľud
nemá trvalý domov, ale hľadá si budúci, rehoľný stav, ktorý svo-
jich príslušníkov väčšmi oslobodzuje od pozemských starostí,
zároveň očividnejšie poukazuje všetkým veriacim na nebeské
dobrá prítomné už na tomto svete, svedčí o novom a večnom
živote, získanom Kristovým vykúpením, a zvestuje budúce
vzkriesenie a slávu nebeského kráľovstva.“ Tento odsek je ve-
novaný rehoľníkom vo všeobecnosti, no v najvyššej miere platí
o mníchoch, ktorí tiež patria medzi rehoľníkov. Mních sa teda
v mene Cirkvi a z jej mandátu usiluje zmeniť vlastný pohľad,
priniesť, skrze Kristove oči, iný pohľad na Boha, svet a samé-
ho seba. To, že sa vlastným životom usilujeme potvrdiť Božie
prvenstvo, veľkosť budúcich dobier a evanjeliové hodnoty, iste
nerobíme zo svojej súkromnej iniciatívy.

Myslíte si, že by vás dnešný svet mohol pochopiť?

Nazdávam sa, že v každom historickom období v určitej
miere existovala možnosť vzájomného pochopenia medzi

mníchmi a zvyškom ľudstva, pretože niet takej doby, na ktorú by Boh zabudol. Toto však nie je naša prvoradá starosť. Vieme byť čudní. Mních Thomas Merton (1915 – 1968) napísal: „Mnísi nečakajú, že ich ľudia budú dokonale chápať, pretože ani oni sami seba dokonale nechápu. Mních, samotár, nepôsobí veľmi rozumne, keď sa usiluje sám seba vysvetliť zvyšku sveta. Pre mnícha by bolo veľkou tragédiou, keby tvrdil niečo, čo má vysvetliť jeho mníšsky spôsob života, jeho povolanie v skrytosti prebývať v Bohu. Bol by to dôkaz, že sa mýli, ak si myslí, že pochopil tajomstvo povolania.“

Thomas Merton a iní hovoria o mníšskom živote ako o živote alternatívnom. V súvislosti s mníšskym životom zaznieva aj slovo „proroctvo“. Nejde o jazyk príliš vzdialený od toho, ktorý bežne používajú moderní ľudia?

Pokúsím sa to vysvetliť. Prorok je ten, kto má skúsenosť s Bohom a zostáva v kontakte s realitou, ktorá ho obklopuje. Byť prorokmi neznamena odovzdávať druhým pravdu v podobe dogiem, ani predpovedať budúcnosť. Byť prorokmi znamená komunikovať skúsenosť s Bohom a Božie požiadavky, prežívať modlitbu ako načúvanie Duchu a nachádzať v nej silu kráčať po Pánových nepredvídateľných cestách. Prorok nám pomáha učiť sa, že v Božom kráľovstve z čohosi malého rastie niečo veľké. Prorok je svedok nádeje. A aj mnísi sa usilujú prispieť k tomuto svedectvu, pričom si uvedomujú, že Boh dokáže robiť divy aj za pomoci tých najbiednejších prostriedkov.

Nesie proroctvo mníchov osobitú posolstvo pre našu dobu?

Myslím si, že áno. To posolstvo však spravidla nie je vyjadrené slovami, nerozkrikuje sa na námestiach, ani sa neohlasuje v médiách. Viac než slovami mních prorok hovorí svojím životom. Osobitým znamením, ktorého je mních nositeľom, by pre dnešné ľudstvo mohla byť pozornosť voči slabosti druhého – toho, kto nemá ľudské prostriedky na to, aby sa sám mohol popasovať so životom. A taktiež schopnosť komunikovať

s tým, čo je vzdialené a odlišné. S tým, čo je odo mňa odlišné v najvyššej možnej miere. Mních sa učí, ukazuje, no predovšetkým sám miluje jednoduchosť života v príliš komplikovanom svete. Mních, ako to kedysi vyjadril Bruno, „uchopuje Jedného a necháva sa ním uchopiť“, odmietajúc nasledovať „to, čo je mnohé a čo sa mení“ (tak znie chváloreč na Bruna, ktorá po jeho smrti vzišla z benediktínskeho opátstva v Arrase).

Dnešný človek sa viac ako kedykoľvek v minulosti necháva zväzdať mnohosťou. Ako mu kartúza môže vštepiť vášeň pre Jedno?

Mladý človek, ktorý k nám prichádza, býva očividne poznačený nesústredenosťou súčasného sveta. Presnejšie by sme mohli povedať, že v porovnaní s minulosťou nosí v sebe obrovskú škálu vedomostí a zážitkov, ktoré v istom ohľade podporujú a v inom brzdia jeho ľudskú a duchovnú zrelosť. Dobre vieme, že zjednotenie mysle a srdca – čiže zjednotenie duše – nemožno dosiahnuť zo dňa na deň. Tento proces je veľmi dôležitý pre mnícha, no nazdávam sa, že nejaký ten krok týmto smerom by mal urobiť každý človek, lebo ľudské srdce nájde pokoj iba vtedy, keď dosiahne vlastné zjednotenie. Zjednotenie teda znamená dosiahnuť pokoj, ocitnúť sa v Jednom.

Čo to znamená, keď sa niekto rozhodne pre život v samote? Vy dokonca hovoríte o púšti...

Tí, čo odchádzajú na pustatinu, nasledujú kroky, ktorými Duch viedol Krista po krste v Jordáne (porov. Mk 1,12). Do púšte teda ideme preto, aby sme nasledovali Učiteľa. Pre púšť je príznačné, že je to miesto bez ciest a chodníkov, bez značiek a orientačných bodov, no Boh práve na také miesto vedie človeka a svoj ľud, aby tam zažili silnú skúsenosť viery, aby sa tam, kde niet nijakej ľudskej a pozemskej opory, naučili úplne sa mu odovzdať. Púšť je miesto bez ciest, no paradoxne práve cez ňu prechádza onen jediný chodník, po ktorom musí kráčať ten, kto hľadá Pána.

Kam sa môže dostať človek, ktorý kráča púšťou?

Chodník púšťou je jediný chodník, ktorý vedie na Horeb, vrch, na ktorom sa zjavuje Boh. V tichu púšte sa dá najľahšie začuť Boží hlas. Sluch sa v tichu cibří a tak sa stáva schopným začuť i ten najjemnejší šepot.

Vidím, že vy osobne milujete púšť. Musíme si ju však zamilovať aj my všetci, ak chceme nasledovať Krista?

Možno nie priamo zamilovať, ale prejsť ňou musíme, aspoň nejakou jej časťou. Naznačuje nám to životná skúsenosť proroka Eliáša, o ktorej hovorí 18. a 19. kapitola Prvej knihy kráľov. Eliáš v Božom mene zvíťazil na hore Karmel v súboji na život a na smrť proti štyristo päťdesiatim Bálovým prorokom a štyristo prorokom Ašeriným, ktorí jedávali z Jezabelinho stola. Konečne sa cítil ako Boží víťazný hrdina. Hneď nato však ten istý Eliáš klesá na duchu a premôže ho strach z Jezabelinej pomsty. Vtedy sa Eliáš uchyluje na púšť, na jeden deň cesty, sadne si pod borievku a praje si zomrieť. Prorok, ktorý prežil krátku chvíľu triumfu, musí na púšti zažiť skúsenosť slabosti, aby pochopil, že nie je svedkom nejakého silného Boha, Boha silnejšieho od Bála, ale Boha, ktorý má záľubu v malých a má blízko k trpiacim. A naozaj, Boh Eliáša hneď posilňuje dotykom anjela, podplamenníkom a krčhom vody. Posilnený týmto pokrmom prorok kráča štyridsať dní a štyridsať noci až k Božiemu vrchu Horeb.

Keď človek raz ochutná púšť, stane sa skúsenosť s Pánom niečím hmatateľným? Je nakoniec možné dotknúť sa tohto Božieho tajomstva?

Je možné ho počuť a v istom zmysle aj vidieť a dotknúť sa ho: všetky slová nám pomáhajú vypovedať túto skúsenosť všetkých skúseností. Nie však v zmysle nespochybniteľných dôkazov, po ktorých by túžilo naše telo a naša krv. Eliáš nenačádza Pána v mocnom víchre, ktorý trhá vrchy a láme skaly. Nenašiel ho predtým ani v ohni, ktorým porazil modlá-

ských prorokov, ktorých dal potom popraviť medzi skalami potoka Kišon. Pán nebol uprostred ničenia modloslužobníkov (a dnes to isté môžeme povedať o všetkých masakroch vykonaných v Božom mene v celých dejinách, spáchaných všetkými rodinami veriacich, vrátane kresťanov a katolíkov) a nie je ani vo víchre na Horebe. Nebude ani v zemetrasení, ktoré príde po víchre, ani v ohni, ktorý vzplanie po zemetrasení. Možno ho však začuť v „šume lahodného vánku“. Boh je natoľko diskrétny, že sa nevnučuje; pôsobí v skrytých zákutiach vedomia. Pedagogika púšte by nás mala pripraviť na zachytenie tohto „šumu“ Božej prítomnosti. On síce zostáva slabým signálom, ale napokon sme schopní počuť ho.

Púšť znamená samotu: Neprotirečí však samota človeku, ktorý je spoločenským živočíchom?

Samota akiste predstavuje veľkú výzvu a vyžaduje si zápas, no neprotirečí základnej spoločenskosti ľudskej bytosti. Podobne ako rozumné využívanie pôstu neprotirečí prirodzenej túžbe a potrebe najesť sa, ale naopak – pripravuje človeka na správne ocenenie jedla, tak ani samota nerobí z mnícha asociála, ale posúva ho k odlišnému chápaniu spoločenského rozmeru ľudskej bytosti. Ba čo viac, určitý stupeň samoty je nevyhnutným predpokladom autentického stretnutia s druhým, pretože vynáša na svetlo všetko to, čo treba v srdci očistiť: egoizmus, pýchu, strach, predsudky...

Trváte, že izolovanie sa je prostriedok a metóda. Mám však jednu zásadnú námietku: Nie je samota ničím, čo nie je človeku dovolené?

Jedinou dovolenou samotou je samota lásky. Izolovať sa možno iba s úmyslom ešte viac milovať. Prečo nás Boh volá do púšte? Chce nás zvádzať, prihovárať sa nášmu srdcu. Púšť je miesto zamilovaných. Ved' zamilovaní sú vždy osamote.

Takže, otec Jacques, usilujete sa tým, že mi rozprávate o zamilovaných, čo bývajú v púšti, vniesť trochu ohňa do onoho piesku? V jednom výroku púštnych otcov sa píše, že „človek sa nemôže stať mníchom, ak vo svojom srdci neplanie ako oheň“.

Po púšti prichádza komunita?

Nie, nie je to automaticky vždy tak. Komunita tu môže byť aj pred púšťou alebo súčasne s púšťou. Bruno hneď v počiatkoch vstúpil do pustatiny so spoločníkmi. Preňho, i pre každého kartuziána, idú púšť a bratské spoločenstvo ruka v ruke. Iné je to v prípade „čistokrvného“ pustovníka. Pre všetkých však platí, že púšť by nebola kresťanskou púšťou, čiže púšťou s Kristom, keby v nej chýbal zážitok spoločenstva. V kartúze nám komunita a bratský život pomáhajú uvedomiť si, že toto spoločenstvo nie je virtuálne, ale reálne.

Samotu a lásku kladiete do priameho vzťahu. Prekvapuje ma to. Mne sa tieto dve skutočnosti javia ako protichodné a navzájom sa vylučujúce...

Samota nie je cieľ. Vedie k niečomu, do zaslúbenej zeme, alebo k niekomu, k Tomu, ktorý sa dáva spoznať na vrchu. Samota je otvorenosť, hĺbka. Ak nie je samota otvorená, nie je kresťanskou samotou. Podobne ani púšť nie je cieľom, ale miestom prechodu. Musí zostať otvorená, nie obohaná plotom.

Prejsť cez púšť sa zdá byť nanajvýš náročná úloha...

Naozaj si to vyžaduje námahu, no nie je to nemožné. Na to, aby sme sa mohli popasovať s touto výzvou, je užitočné uviesť niekoľko rád: nevzdávať sa od karavány, nevláčiť so sebou zbytočnú záťaž, ale vziať si len niekoľko nevyhnutne potrebných vecí (Sväté písmo, mannu na jeden deň), pozorovať a rozoznávať fatamorgány, vedieť sa orientovať pohľadom na hviezdy, neprestať túžiť po konečnom celi... a za každých okolností si zachovať úsmev. Thomas Merton – ktorý bol trapistickým mníchom, čo je povolanie v mnohých

ohľadoch podobné nášmu kartuziánskemu – hovorí o tejto skúške nasledovne: „V púšti prevláda zlo a kľatba, nič v nej nerastie, samotná ľudská existencia je v nej v neustálom ohrození. Zároveň je však púšť miesto, ktoré si Boh vybral, aby v ňom ukázal svoje mocné milosrdné a spásne činy. Božie volanie vedie do tejto hrozivej oblasti tých, ktorých si on sám zvolil, aby sa stali jeho ľuďom. Povolanie Izraela na Sinajskú púšť je príbeh o Bohu, ktorý vedie ľudí tak, že sa to podobá na pochod k rozďaveným bránam smrti. Boh stavia Izrael do zdanlivo beznádejnej situácie. Ale práve tam zjavuje svoje Meno.“

Na púšť je teda povolaný celý ľud? Nie iba zopár prieskumníkov, ktorí sú na to pripravení?

Áno, aj ľud. Ako sa spieva v 78. žalme: „Svoj ľud však ako ovce vyviedol / a viedol ako stádo po púšti.“ Mnísi idú do púšte v mene všetkých. Pretože v skutočnosti sú do nej povolani všetci.

Ľud však znamená život, odovzdávanie života z generácie na generáciu a obrábanie pôdy, zatiaľ čo v púšti nie je život ani obrábatelná pôda...

To je ďalší paradox. Púšť nemá život, no provizórne v nej možno bývať, aby sme mohli mať život. Aby sme uskutočnili stretnutie s darcom života. Potom sa ide ďalej. Púšť je miesto prechodu, nestaviame si v nej stan.

Možno púšťou nazvať aj vašu klauzúru?

Môže ňou byť.

Zatvoriť sa za múrmi – hoc' aj za monumentálnymi, historickými múrmi, ako sú tie vaše – sa zdá ešte horšie ako odísť do púšte...

Pozor. Ide o uzavretie sa „v“, nie uzavretie sa „pred“. Ten, kto vstupuje do klauzúry, takisto ako ten, kto odchádza

na púšť, nevie, čo objaví, no vo svojom vnútri tuší, že v tomto „utiahnutí“ sa, paradoxne, približuje k druhým. Je možné považovať to za odchod zo sveta, no v skutočnosti nosí svet vo svojom srdci a zohrieva ho. Pozerá sa na svet novým spôsobom. Vidí ho v Bohu. Nezastavuje sa pred tým, čo sa zdá temné, pretože vie, že tiene sa pomíňajú a za mrakmi vždy svieti slnko.

Neznamená klauzúra aj izoláciu?

My by sme skôr chceli, aby znamenala jednotu. Slovo „mních“ (*monachos*) naznačuje predovšetkým jednotu, zjednotenie. Ak sa niekto oddelí a zvolí si samotu, robí to preto, aby mohol byť v každom ohľade človekom jednoty: jednoty vnútornej (zjednotenie) i jednoty s druhými (spoločenstvo).

Vy, páter Jacques, ste v klauzúre prežili už takmer štyri desaťročia. Nemáte samoty už dosť? Nikdy ste nemali pokušenie preliezť cez múr kartúzy?

Nie, nemám jej dosť. Vďaka Bohu. Stále totiž cítim potrebu Božieho milosrdenstva. S pribúdajúcimi rokmi mníšskeho života si človek čoraz hlbšie uvedomuje, že celé evanjelium možno v zásade zhrnúť do niekoľkých slov: milosrdenstvo, súcitiť a neha, pretože to sú pojmy, ktoré zaznievajú v samote. Platilo to aj pre Bruna, ktorý vo svojom liste remešskému prepoštovi Rudolfovi Zelenému zoširoka opisuje Pánovo „trpezlivé milosrdenstvo“, ktoré ho v „pokoji“ učí samote a uzdravuje ho zo všetkých vnútorných „chorôb“, pretože mu dáva onen „čistý“ zrak, ktorým možno vidieť Boha.

Tieto tvrdenia znejú nepravdepodobne a azda sú príliš vzdialené od bežného chápania...

Nečudujem sa, že tak znejú aj tak dobre pripravenému bádateľovi, ako ste vy. V tom istom liste Bruno vyhlasuje, že „iba tí, čo zažili samotu a ticho,“ môžu pochopiť význam

onej „božskej radosti“, ktorú zakusujú tí, čo žijú utiahnutým spôsobom života a takýto život milujú.

Je to aj vaša skúsenosť?

Nerád by som znel príliš kategoricky, preto vás prosím, aby ste správne pochopili moju rezervovanosť. Stotožnil by som sa s tým, čo sa v súvislosti so samotou píše v *Kartuziánskych stanovách*. Stojí tam, že keď si mních osvojí samotu v Božom mene, tá neobrúti jeho pohľad iba k vlastnému *ja*, ale naopak, rozšíri jeho srdce, aby mohlo pojať celý svet. Je to paradox, ale výsledkom úsilia o život v samote je vždy toto rozšírenie srdca. Múry kartúzy sú dobré na to, aby túto skúsenosť strážili. Napriek tomu, pre každého mnícha príde raz chvíľa, keď tieto múry prekračuje, a to bez toho, aby ich zbúral, prekračuje ich hĺbkou modlitby.

Takže z klauzúry sa nevychádza...

Opustenie klauzúry sa nemôže odohrávať na povrchu, ani v šírke. Nehľadá sa pri ňom iná vec alebo iný domov. Môže sa odhrať iba v hĺbke, tým, že sa človek prekope cez to, čo nás oddeľuje. A zároveň ide o otvorenosť voči Inému (s veľkým I) a druhému, nášmu bratovi v človečenstve. Klauzúra nás vedie k tomu, aby sme sa chopili tejto možnosti.

Čo ak sa toto prekopanie do hĺbky nevydarí? Nestane sa potom cela pre živého človeka pritesnou?

Zamyslieť sa nad pokušením utiecť nás vyzýva jeden z výrokov púštnych otcov. Istý mních, ktorého trápilo takéto pokušenie, sa rozhodol, že odíde z cely. Obúva si sandále a tu zbadá iného mnícha, ktorý robí to isté. Ten sa mu prihovori: „Som tvoje *ja*. Ak opúšťaš toto miesto kvôli mne, vedz, že budem stále s tebou, kamkoľvek sa pohneš.“

Otcovia pripisovali veľmi dôležitú úlohu mníšskej cele. Urobili z nej metaforu rozhodnutia sa pre Boha. Môže mať takýto pocit aj človek tretieho tisícročia?

Môže ho mať, len si musíme uvedomiť, že cela nie je priestor obmedzený štyrmi stenami, ale vyjadruje duchovný stav. Otcovia hovorili, že ak mních ide do krčmy, jeho celou sa stáva krčma; keď opilec ide do cely, cela sa stane jeho krčmou. Cela môže zohrávať viacero obrazných rolí. Štefan Tébsky ju pripodobňuje otvorenému moru: „Keď sedíš v cele, buď ako skúsený kormidelník na lodi. Ten dáva pozor, aký je vietor, skúma, odkiaľ a kam vane, či je priaznivý, alebo prináša búrku. Keď sedíš v cele, nebuď ako v hrobe, ale ako v tanečnej sieni. Keď sedíš v cele, nedovoľ svojim myšlienkam blúdiť vonku; pros Boha, aby ti dal spoznať, čo obýva tvoje vnútro.“

Cela je teda ukotvenie a znamenie duchovného stavu preniknutého Božou slobodou, a nie väzením...

Ak mních dospeje k takémuto chápaniu cely, rád sa do nej vracia, aby v nej prinášal ovocie života. Tak ako vták sa rýchlo vracia do svojho hniezda, aby v ňom nakládal vajcia. To je učenie Izáka Sýrskeho (7. storočie).

Mohli by sme povedať, že tým, že si mních volí celu, odchádza z tohto sveta, aby sa usadil vo svete Božom?

Nie. Myslím si, že jeho povolaním je skôr zostávať niekde na polceste medzi oboma svetmi. Mníšstvo sa vždy vnímalo ako „okrajový“ fenomén, niečo na hranici medzi ľudským svetom a svetom Božím. Mních sa usiluje načúvať obidvom. Pokúšame sa nadviazať medzi nimi kontakt, vybudovať most. Môže to znieť namyslene, ale žiť to možno iba v pokore. Nezatváram, samozrejme, oči pred ťažkosťami spojenými s týmto našim pobytom na okraji. Nesmieme sa ani úplne odcudziť, ani sa úplne prispôbiť. V opačnom prípade by sme už nežili na okraji. Je potrebné udržiavať rovnováhu, ako človek, ktorý kráča po úzkom skalnom hrebeni. Naš

pobyt na okraji teda nie je niečím pohodlným, ale musí sa vyznačovať bdelosťou a ostražitosťou. Žiť na okraji pre nás znamená zostávať v napätí, v napätí orientovanom na budúcnosť, napätí orientovanom do výšky. Sme teda na okraji, no neprestávame hľadať spoločenstvo.

Nie je v tomto rozhodnutí sa žiť na okraji aj čosi snobské? Nezažnieva z toho niečo ako „my nie sme ako tí druhí“, tí, čo pokojne zostávajú vo vnútri?

Byť na okraji vôbec neznamená byť v porovnaní so zvyškom Cirkvi a ľudstva elitou čistých, svätých a dobrých. Sme – a chceme byť – poslední z posledných. Viac svätosti – alebo, lepšie povedané, viac zásluh a viac trápení – má ten, kto každý deň nesie bremená sveta, konfrontuje sa s nespravodlivosťou alebo násilím. Objektívne sme na okraji, pretože sme počtom zanedbateľní, vedieme spôsob života, ktorý je vzdialený od bežnej skúsenosti, a máme zvláštny jazyk, v ktorom komunikujeme medzi sebou i navonok. No okrajoví sme predovšetkým preto, lebo sa zdržiavame na hranici.

Nezbavuje vás takáto kombinácia okrajovosti a skrytosti v konečnom dôsledku akéhokoľvek vplyvu?

Poklad mníšskeho života je skrytý poklad. Pavol VI. povedal: „Vy, mnísi, spievate, ale kto počúva? Bdiete v noci, ale kto si to všíma? Ukazujete tým, že nič nemá pre vás väčšiu cenu ako láska ku Kristovi.“ Pokiaľ ide o možnosti vplyvu, v tom máte pravdu. Mníšsky život ako taký nie je z hľadiska užitočnosti na nič. A predsa, mnísi sú skryté korene, ktoré dodávajú stromu Cirkvi životnú miazgu.

Čím sa mních líši od iného rehoľníka alebo od svetského kňaza?

Zatiaľ čo kňaz sa venuje dennej službe, ktorá ho vedie k tomu, aby ho bolo vidno, aby hovoril a stretával sa s ľuďmi, mních rozvíja nočnú službu, ktorá ho vedie k tomu, aby bol

skrytý a aby mlčal. Jeho služba sa odvíja v prítmí a skrytosti. Podobá sa žile podzemnej vody. Ticho, samota a noc. Noc je však prípravou na deň. Naša služba je službou ťarchavosti.

Kňaz je obrazom Krista pri Poslednej večeri. Obrazom čoho je mních?

Mnich predstavuje Krista na kríži. Ježiš v tom temnom a spásonosnom momente mlčí a nesie celý svet, aby ho priviedol k Otcovi. Pri príležitosti deväťstého výročia smrti svätého Bruna nám blahoslavený Ján Pavol II. pripomenul toto úzke puto, ktoré nás viaže ku krížu. Povedal: „Váš skrytý život s Kristom, ako mlčanlivý kríž zasadený do srdca vykúpeného ľudstva, zostáva pre Cirkev i svet výrečným znamením a trvalou pripomienkou tej skutočnosti, že dnes rovnako ako v minulosti sa každý tvor môže nechať uchvátiť Tým, ktorý jediný je láskou.“

Ako by ste opísali úlohu kontemplatívneho života uprostred rozmanitých povolání, ktoré sa ponúkajú Ježišovým nasledovníkom?

V tejto veľkej stavbe, ktorou je Cirkev, kontemplatívny život plní funkciu elektrickej zásuvky. Myslím tým presne to zariadenie umiestnené v spodnej časti steny, do ktorého vsúvame zástrčku vybavenú káblom, čo spája lampu so zdrojom energie. Práve táto zásuvka zabezpečuje trvalý kontakt so zdrojom svetla, tepla a sily, s večným Zdrojom.

Nie je to prehnaná, premrštená úloha?

Nie, naopak, ide o pokornú a skrytú úlohu. Ten, kto žije kontemplatívne, dovoľuje prúdu, aby cez neho prechádzal, no sám často ani nevidí svetlo. Rovnako ako elektrická zásuvka, aj on sa môže nachádzať na temnom mieste, za skriňou či závesom. Nechce vidieť ani byť videný. Zotrváva v čírej viere. Bdie uprostred noci.